

14. Oakes, Dellani. *Indian Summer*. Kernersville : Second Wind Publishing, 2008. 336 p.
15. Seibert, Virginia. *Nurturing Journeys from Both Sides of the Veil*. New York : Dog Ear Publishing, 2009. 252 p.
16. Willard, Eliza. *New York Minute*. Los Angeles : Dualstar Entertainment Group, 2004. 182 p.

REFERENCES

1. Balyihina, Tatyana. "Traditsii i novatsii v strategiyah i taktikah delovogo kommunikativnogo vzaimodeystviya". V *Izvestiya Yugo-Zapadnogo gosudarstvennogo universiteta*. 2011. № 2 (35). S. 145–148.
2. Bezmenova, Natalya, Belyanin, Valeriy i Bogomolova, Nina. *Optimizatsiya rechevogo vozdeystviya*. Moskva : Nauka, 1990. 239 s.
3. Belova, Alla. *Lingvisticheskie aspekty argumentatsii*. Kiev : Kiev. un-t im. Tarasa Shevchenko, "Astreya", 1997. 310 s.
4. Golodnov, Anton. *Lingvopragmaticheskie osobennosti persuazivnoy kommunikatsii (na primere sovremennoy nemetskojazychnoy reklamy)* : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 "Germanskije yazyki". Sankt-Peterburg, 2003. 23 s.
5. Ivanova, Darya. *Rechevye sposoby preodoleniya konflikta (na materiale russkogo i angliyskogo yazykov)* : diss. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.02.19 "Teoriya yazyka". Saratov, 2010. 182 s.
6. Kozitskaya, Ekaterina. *Tsitata v strukture poeticheskogo teksta* : diss. na soiskanie uch. stepeni kand. filol. nauk: spets. 10.01.08 "Teoriya literatury". Tver, 1998. 237 s.
7. Mayers, Devid. *Sotsialnaya psihologiya*. Sankt-Peterburg : Piter, 2003. 688 s.
8. Olyanich, Andrey. *Prezentatsionnaya teoriya diskursa*. Moskva : Gnozis, 2007. 407 s.
9. Samokhina, Viktoriia. *Zhart u suchasnomu komunikativnomu prostori Velykoi Brytanii ta SShA*. Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina, 2012. 360 s.
10. Trofimova, Nelli. *Ekspressivnyie rechevye aktyi v dialogicheskom diskurse. Semanticheskij, pragmaticheskij, grammaticheskij analiz*. Sankt-Peterburg : Izd-vo VMM, 2008. 376 s.
11. Arndt, Edmund. *Dogs on My Heels*. Bloomington : Author House, 2011. 328 p.
12. Lennon, Sean. *Print*. Bloomington : AuthorHouse, 2011. 336 p.
13. Manby, Chris. *Second Prize*. London : Coronet Books, 2001. 378 p.
14. Oakes, Dellani. *Indian Summer*. Kernersville : Second Wind Publishing, 2008. 336 p.
15. Seibert, Virginia. *Nurturing Journeys from Both Sides of the Veil*. New York : Dog Ear Publishing, 2009. 252 p.
16. Willard, Eliza. *New York Minute*. Los Angeles : Dualstar Entertainment Group, 2004. 182 p.

УДК: 811. 16: 81276.6: 336. 22

НАЙМЕНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СФЕРИ У ПРАСЛОВ'ЯНСЬКІЙ МОВІ

Рибак К. Б., аспірант

*Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

katyarybak26@gmail.com

Розглянуто найменування податкової сфери праслов'янського мовного фонду. Виокремлено групи найменувань на позначення видів податків та мита, місця їхнього збору грошового чи натурального еквіваленту, суб'єктів процесу оподаткування тощо. Основний акцент робиться на аналізі найменувань податкової сфери у праслов'янській мові та їхніх складниках. Проаналізовано етимологію зазначеної групи слів у контексті мовознавчих досліджень.

Ключові слова: праслов'янська мова, найменування податкової сфери, податок, мито, суб'єкти оподаткування.

НАИМЕНОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СФЕРЫ В ПРАСЛАВЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

Рыбак К. Б., аспирант

*Запорожский национальный университет
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

Рассмотрены наименования налоговой сферы праславянского языкового фонда. Выделены группы наименований для обозначения видов налогов и пошлин, места их сбора денежного или натурального эквивалента, субъектов процесса налогообложения и тому подобное. Основной акцент делается на анализе наименований налоговой сферы в праславянском языке и их составляющих. Проанализирована этимология указанной группы слов в контексте языковедческих исследований.

Ключевые слова: праславянский язык, наименование налоговой сферы, налог, пошлина, субъекты налогообложения.

NOMINATIONS OF TAX SPHERE IN PROTO-SLAVIC LANGUAGE

Rybak K. B., postgraduate student

*Zaporizhzhya National University
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine*

The article devoted to the nominations of tax sphere in Proto-Slavic language. *It gives a detailed analysis of words that indicate the nominations of the process taxation. Specifically addresses the question their etymology and their division into thematic groups.*

Recently, in modern linguistics, the attention of scholars to the structure and semantics of words belonging to the vocabulary of the respective spheres of human life and the presentation of linguistic units of various time slices has increased considerably. Scientists studied nominations of tax, including J. Varbot, V. Nimchuk, P. Bilousenko etc. The attention of researchers attracted only some partial issues related titles taxes. But there are still a number of questions about the history of tax nomination nominations that need to be explored.

The work allocated to the following groups nominations of tax sphere in Proto-Slavic language: nominations of taxes – group, which covers the types of compulsory collection of objects of taxation from the population to the state treasury or in favor of the prince for various services, including transportation of goods across the border or internal customs bonds taxes for the government, taxes on the conquered population), toll; types of taxes for payment (payment agricultural products and cash taxes); nominations subjects of taxation covering vocabulary, which indicates the persons related tax issues, which are the subject of or transfer tax (collectors and taxpayers); places of collection of obligatory payments – premises, institutions or territory in which the process of direct taxation; action name associated with the process of taxation – words indicating activity in the tax process; appellations of tax collection and characteristics of the process of taxation.

Specifically addresses the question how each nominations formed, from the words which it originates and what it means. Often, the nominations of tax sphere in this language period derived from verbs and nouns. Morphological derivation method used most often, mostly using suffixes. Common features of word formation nominations of tax sphere considered. The development of trade and economic relations affects the composition of this lexical group. The nominations of tax sphere and fees reflect the progress of mankind at a certain historical stage. The obtained results enable further investigation of the peculiarities the creation of tax nominations and their further historical analysis.

Key words: Proto-Slavic language, nominations of the tax sphere, tax, toll, subjects of taxation.

Останнім часом у сучасному мовознавстві помітно зросла увага науковців до структури й семантики слів, котрі належать до лексики відповідних сфер людського життя та презентують мовні одиниці різних часових зрізів.

Податкові найменування є важливим складником лексичної системи української мови, оскільки відображають реалії виробничих відносин та суспільно-державного устрою, характеризуються динамічністю та регулярними перехідними процесами, а тому дослідження найменувань податкової сфери праслов'янського мовного фонду набуває особливої актуальності.

До вивчення лексики праслов'янської мови звертається ряд науковців, зокрема Ж. Варбот [1], В. Німчук [2], О. Трубочов [3] та ін. Історія словотвірної структури назв податків праслов'янської мови описана в працях П. Білоусенка [4], окремі податкові найменування проаналізовано в працях П. Білоусенка та В. Німчука [5], колективній праці П. Білоусенка,

І. Іншакової, К. Качайло, О. Меркулової, Л. Стівбур “Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси)” [6], Т. Цимбал досліджує еволюцію поняття “податок” [7] тощо. Увагу вчених привертало лише окремі часткові питання, що стосувалися назв податків, однак залишається низка невирішених питань щодо історії формування найменувань податкової сфери праслов’янської мови загалом.

Мета дослідження – проаналізувати податкові найменування у праслов’янській мові, що передбачає виявлення тематичних груп, словотвірної структури як вихідної системи для опису зазначених лексем у наступних етапах розвитку мови.

“Протягом багатьох тисячоліть початкового етапу розвитку суспільства відносини між людьми, які ще не були захищені перед природою та неспроможні були забезпечити собі поодинокі найпримітивніші умови існування, базувалися на общинній власності та спільній праці” [8, с. 14]. Розклад первіснообщинного ладу відкривав нові шляхи для розвитку виробничих сил і організації суспільства. Поступово слов’яни вступили в добу воєнної демократії, усвідомлюючи свою спорідненість і необхідність об’єднання сил для оборони територій, “...перебували на завершальній стадії розкладу первіснообщинного ладу, коли ще панувала патріархальна община, пізніше – на етапі формування станово-класового суспільства і протодержавних об’єднань” [9, с. 68]. Починають формуватися політико-адміністративні, ремісничо-торговельні, культурні центри тощо. Проте нестабільність територіальних меж у зв’язку з війнами породжує необхідність первісних державних утворень наповнювати власні скарбниці за рахунок контрибуції, яку змушені були сплачувати переможені племена, чи шляхом збору матеріальних благ із власного населення для забезпечення потреб війська.

Відсутність регулювання процесу оподаткування сприяє збільшенню видів податків та мита, введенню посад для їхнього збирання, організації місць збору податків грошового чи натурального еквіваленту. Тому виникають найменування на позначення відповідних реалій податкової сфери: найменування податків та зборів за характером сплати та видом оплати; найменування суб’єктів оподаткування; дій, що пов’язані із процесом оподаткування; найменування місць збору податків та найменування, що характеризують процес оподаткування.

Найменування податків та зборів вказують на встановлений владою обов’язковий збір:

- з населення за різноманітні послуги, які громадянин самотужки не може собі забезпечити, але потребує їх;
- з населення території, зайнятої ним під час війни;
- за перевезення товарів, прогін худоби через кордон чи внутрішні митні застави. Слід виокремити такі їхні різновиди: за характером сплати (податки на користь влади, податки з підкореного населення, мито) та предметом сплати (податки сільськогосподарськими продуктами, податки грошима).

Податки на користь влади стягуються з платників податків з метою фінансового забезпечення їхньої діяльності на благо суспільства певної території, а саме: **birь* (ЕССЯ II 98) ‘податок’, похідне з суфіксом від **birati* зі збереженням вокалізму, менш імовірно, пояснення походження слова від **bir* із угорської *ver* ‘плата’, також близьке значення до словенського *bira* ‘збір для священика’; **dymьnica* (V 203–204) ‘податок з диму’, ‘податок від диму (=хати)’ (ЕСУМ II 71), співвідносне з прикметником **dymьнь*; **lqьno* (ЕССЯ XVI 149) ‘податок’, утворення на *-ьno* від **lqь*, первинне значення “щось зігнуто”, пізніше – “корзина, дерев’яний посуд різного виду”, проте існує й інша думка, що **lqь(ь)no* походить від **lqьiti* (Ф II 532, 537–538) ‘мітити, потрапляти, отримувати’; **danina* (ЕССЯ IV 187–188) ‘данина’, співвідносне з **danь* із суфіксом *-ina*; **dumь* (V 203) ‘житло, господарство як податкова одиниця’ (ЕСУМ II 71), подібно до індоєвропейського **dhūmo*, латинське *dūmai*; **obrokь* (ЕССЯ XXIX 98–101) ‘натуральна чи грошова подать феодалу’, від **obrekt’i* з

характерним для цього типу іменників чергуванням голосних у корені – вокалізмом у ступені *o, первинна мотивація – ‘те, що обумовлено’, звідки значення ‘обіцянка, умова, податок, оброк’; *berъna (I 201) ‘податок, збір’, утворення із суфіксом -ъna від основи -be- (*bьrati, *berq), первісного ад’єктивного походження.

Поява військової контрибуції ‘грошового або натурального податку, який бере переможець із населення території, зайнятої ним під час війни’ [10, т.4, с. 271] розширює спектр **податків з підкореного населення**: *danь (ЭССЯ IV 188) ‘податок, який збирав переможець з переможеного племені’, якщо простежити зв’язок з формами давньоіндійського *danam* ‘дар’, латинського *dōnum* та слов’янського *darь ‘дар’, то ймовірно, що в основі на -ї- *danь представлено розширення первинної основи на голосний індоєвропейського *dōn-, Бернекер говорить про утворення із суфіксом -ni- від *dati (Berneker I 179), Фасмер виводить ще зі слов’янського, що, ймовірно, запозичені з латиської *dāna*, *dānis* теж і, без сумніву, від литовського *donis* (і зазначає, що литовське *duonis* не існує, всупереч Бернекеру) (Ф I 484); *danькъ (ЭССЯ IV 187–188) ‘данок, дар’, від твірної основи *danь, за допомогою суфікса -ькъ; *danьje (188–189) ‘дар, подарунок’ (<*danь (*dati) та суфікса -ьje); *dara (189) ‘те, що підноситься, жертвується, подарунок’ [10, т.2, с. 211], продовження з індоєвропейської *dōra; *datькъ ‘дар, пожертвування’ [10, т.2, с. 214], походить від пасивного дієприкметника минулого часу *datь від дієслова *dati із суфіксом -ькъ.

На відміну від податків, стягнення мита є умовою для здійснення певних дій їхнім платником. “Мито – оплата за перевезення товарів через кордон” (ЕСУМ III 467). Така плата могла здійснюватись за перевезення товарів, прогін худоби через кордон чи внутрішні митні застави. “Більшість становили торговельні мита – “вага” і “міра”; “мито” – за провезення товарів через міські застави; “перевіз” – перевезення товарів через річку. “Гостинне” і “торгове” мито стягувалося за право мати склади й організацію торжищ. Внутрішня торгівля велася переважно на торгах у певних місцях і в певний час” [8, с. 74]. У праслов’янських реконструкціях маємо такі назви **мита**: *myto (ЭССЯ XXI 81–82) ‘оплата за перевіз товарів через кордон’ (ЕСУМ III 467), *myto (Ф III 26) запозичення із давньоверхньонімецької *mūta*; *myтькъ (ЭССЯ XXI 84) ‘митний податок’, утворення із суфіксом -ькъ від *myть ‘податок, нагорода’; *mьzda (176–178) ‘плата, винагорода за що-небудь’, *mьzda (Ф II 618) індоєвропейська основа на -ō ж. р., близьке значення до давньоіндійського *mīdhām* ‘приз’, авестійського *miždəm* ‘нагорода, виграш’, осетинського *mīzd* ‘нагорода’. Важливим джерелом прибутків слід вважати **мостове** ‘податок за проїзд через міст’ [10, т.4, с. 809], тобто платня з проїжджих купців чи торговців за перевіз через річки чи територію певної громади: *mostovina (ЭССЯ XX 27–28) ‘мостовий збір, плата за мостовий перехід чи перевіз’, походить від *mostovьjь ‘який відноситься до мосту’ чи *mostь ‘міст’, що відмінюється за зразком основ на -й- із суфіксом -ina.

Сплата податку передбачає передачу матеріальних благ платника відповідним структурам, які здійснюють процес оподаткування. “Спочатку податки існували у вигляді безсистемних платежів, що мали переважно натуральну форму. Піддані мали повинності особистого характеру (участь у походах, робота на полях) або сплачували податки продовольством, фуражем, спорядженням для армії” [8, с. 53]. Серед них **податки сільськогосподарськими продуктами**: *otьsьpь/*otьsьpь (ЭССЯ XXXVIII 212) ‘плата, яку віддавали сільськогосподарськими культурами, особливо хлібним зерном’, співвідносне із основою форми теперішнього часу *otьsьpь дієслова *otьsupti ‘відсипати, відплатити’; *otьsypь/*otsypь (217–218) ‘відсип, плата частиною продукту за обвалення пшона’, похідне від дієслова *otьsypati (215) ‘відсипати, відкладати’; *dadjе (IV 182) ‘дань – те саме, що данина, кількість молочних продуктів, що віддають як податок’ (ЕСУМ II 13), утворення з -j- суфіксальним від редукованої основи *dad-*, с.р. тепер. ч. *dadть (*dati); *kosovica (ЭССЯ XI 152) ‘подать зі скошеного сіна’ (<*kosa, *kositi із суфіксом -ov, -ica).

З розвитком торгівлі починає формуватися й грошова система. Тому поступово податки натуральними формами замінюються **податками грошима**: *nakladь/*naklada/*nakladь

(ЭССЯ XXII 125–126) ‘податкові витрати’, назви на *-о-, *-а-, *-ї- основ, похідні від дієслів **naklasti*, **nakladati* ‘накладати’, **obplata*/**obplatъ* (XXVIII 205–206) ‘грошовий податок, затрати’ найменування від дієслів **obplatiti*/**otplatiti* ‘повернути борг, заплатити, відплатити, нагородити’.

Отже, найменування податків найчастіше утворюються на базі дієслів (**birъ* – **birati*, **datъкъ* – **dati* тощо) та іменників (**danina* – **danъ*, **myтъкъ* – **myтъ*), за допомогою суфіксів -ьна, -ьје, -ькъ, -ов, -іса та ін.

Найменування суб’єктів процесу оподаткування охоплюють групу лексики, яка вказує на осіб, які пов’язані податковими відносинами, котрі отримують чи передають предмет оподаткування.

Збирачі податків – особи, на яких покладено обов’язок отримувати від платників гроші чи продукти та вносити їх до загального бюджету: **berъсь* (ЭССЯ I 201) ‘збирач податків’, віддієслівна назва діяча, утворення з суфіксом -ьсь від презентної основи *ber-* (**bъrati*); **berixъ* (194) ‘збирач податків’, назва діяча з суфіксом -ixъ від основи *ber-* (**bъrati*); **berica* (193) ‘та, що збирає податки’ (<*ber-* (**bъrati*) з суфіксом -іса); **berъса* (200) ‘той, хто бере’, назва діяча, утворене від *ber-* (**bъrati*) з суфіксом -ьса; **daniborъ* (IV 187) ‘збирач’, іменне складання основ **danъ* та **borъ*; **mъzdojътьсь* (XXI 82) ‘митар, той, хто бере мито’ складання основ **myto*, **jътьсь* ‘поручитель, хабарник’; **myтъникъ* (87) ‘митний чиновник, збирач податків’, утворене від прикметника **myтънъjъ* із суфіксом -ікъ або від **myto* за допомогою суфікса -ьникъ; **mytarъ* (73–74) ‘збирач мита’, від **myto* із суфіксом -аръ, **mytarъ* (Ф III 25) запозичення з давньоверхньонімецької *mūtâri* чи готської *mōtareis*; **mytojътьсь* (ЭССЯ XXI 178) ‘митар’, складання **myto* і **jътьсь* ‘поручитель, хабарник’.

Платники податків – особи, які передають об’єкт оподаткування за різноманітні послуги, оборону і захист, виконання інших обов’язків, пов’язаних з такою сплатою: **datelъ* (ЭССЯ IV 193–194) ‘той, хто дає’, назва діяча, що формально представляє собою похідне на -telъ від дієслова **dati*, хоча допустиме пряме зведення з індоєвропейської **dōtel-*; **davaць* (197) ‘той, хто дає податки’, утворення з суфіксом -(a)ць від дієслова **davati*; **davъсь* (IV 200) ‘той, хто дає’, від дієслова **davati* чи від дієприкметника минулого часу **davъ* з суфіксом -ьсь, -ьса; **danъникъ* (189) ‘той, що платить дань’, від **danъ* із суфіксом -ьникъ чи шляхом субстантивзації за допомогою суфікса -ікъ і прикметника **danънъjъ*; **mъzďьникъ* (XXI 178) ‘той, хто платить’, (<**mъzďa* із суфіксом -ьникъ чи від прикметника **mъzďьнъ* (179) ‘грошовитий’ з суфіксом -ікъ).

Отже, назви суб’єктів процесу оподаткування походять від дієслів (**datelъ* – **dati*), іменників (**mъzďьникъ* – **mъzďa*), що творяться суфіксальним способом, шляхом субстантивзації (**danъникъ* від **danънъjъ*; **myтъникъ* від **myтънъjъ*), рідше основокладанням (**daniborъ* від **danъ* та **borъ*; **mъzdojътьсь* від **myto*, **jътьсь* тощо). Окремі із найменувань мають спільну твірну основу, наприклад, від **bъrati* утворені **berъсь*, **berixъ*, **berъса*, **berica*.

Найменування дій, пов’язаних із процесом оподаткування, охоплюють лексику на позначення операцій, процесів, що відбуваються за податкових взаємовідносин: **dajati* (ЭССЯ IV 183–184) ‘давати’, вторинний інфінітив, що оформився у процесі імперфективізації слов’янського дієслова і тісно пов’язаний із основою (теж інноваційною, що виникла на базі йотованого розширення афористичної основи типу давньоіндійського *ádāt*) теперішнього часу **dajō*; **dati* (194–195) ‘дати’, атематичне дієслово, подібне до давньоіндійського *dādāti*, індоєвропейці старшого покоління виводять зі слов’янського **damъ* із **dōdmi*; **davati* (197–198) ‘давати’, форма недоконаного виду, співвідносна з дієсловом **dati*, що продовжує індоєвропейське **dō-у-* з лабіальним розширенням; **jъmati* (sę) (VIII 224–225) ‘збирати’, дієслова на -ati (ітератив-дуратив), утворене від **ęti*, **jъmъ* на основі презентних форм останнього; **jъmanъje* (223–224) ‘процес збирання’, назва дії, похідне із суфіксом -(a)нъje від дієслова **jъmati* ‘брати, збирати’; **gъrtnōti* (VII 214–215) ‘збирати’, дієслово на -nōti, співвідносне з **gъrtati* ‘згрібати’; **mytarъstvo* (XXI 75) ‘збір податків’, утворення від дієслова

mytariti* (se) із суфіксом *-stvo*. Більшість найменувань дій, пов'язаних із процесом оподаткування, є похідними від дієслів на *-ati* (davati* – **dati*; **jmъnje* – **jmati*).

Найменування місць збору податків називають приміщення, установи чи території, де безпосередньо відбувається процес оподаткування, серед них такі: **mytъn'a* (ЭССЯ ХХІ 87) 'митний дім', субстантивація форми короткого прикметника **mytъnъjъ* 'митний' або **mytъnica* (74) 'митниця'; **mytarъnica* (74) 'місце збору податків', співвідносне з **mytarъnъjъ* 'митний'. Шляхом субстантивації форми короткого прикметника **mytъnъjъ* утворено щонайменше два найменування (**mytъn'a*; **mytъnica*), від **mytarъnъjъ* – **mytarъnica*. У цих випадках використано суфікс *-ica*.

Найменування ознак, що характеризують процес оподаткування, вказують на взаємовідносини у сфері справляння податків і зборів, описують суб'єкти та об'єкти податкової сфери. Це прикметники, утворені від іменників чи дієслів за допомогою суфіксів:

-ьнъ: **naložъnъjъ* (ЭССЯ ХХІІ 177) 'обтяжливий', похідне від **nalogъ*, **naloga* 'податок'; **тъzдъnъ(jъ)* (ХХІ 179) 'грошовитий', утворений від **тъzda*; **danъnъ(jъ)* (IV 189) 'податковий', від **danъ*; **datъnъ(jъ)* (197) 'який потрібно давати', від інфінітива **dati*; **obplatъnъjъ*/**otplatъnъjъ* (ХХVІІІ 207–208) 'нагороджений, відплатний', від дієслова **obplatiti*/**otplatiti* чи від **obplata*/**otplata*; **otъplatъnъ(jъ)* (ХХХVІІІ 31) 'оплачуваний', від дієслова **otъplatiti* чи іменника **otъplata*/**otъplatъ*;

-ьн-: **berъnъjъ* (I 201) 'прийнятий (про гроші)', утворений від дієслівної основи *ber-* (**brati*); **mytъnъjъ* (ХХІ 87–88) 'митний' (< **myto*, **mytъ*);

-ьск-: **mostъskъjъ* (ХХ 37) 'мостовий', похідне від **mostъ*; **mytarъskъjъ* (ХХІ 74) 'митарський', співвідносне з **mytarъ*;

-ов-: **mytavъjъ* (75) 'підкупний', (< **myto*);

-ав-: **mytovъjъ* (82) 'митний', утворений від **myto* тощо.

Найменування цієї групи співвідносні з іменниками чи дієсловами та мають у своєму складі суфікси *-ьнъ*, *-ьн-*, *-ьск-*, *-ов-*, *-ав-*.

Отже, у лексичній системі праслов'янської мови вагоме місце займають найменування податкової сфери, серед яких чітко виокремлюються найменування: а) різних видів податків та зборів (податки на користь влади, податки з підкореного населення, мито); б) форм оплати (сільськогосподарськими продуктами, податки грошима тощо); в) суб'єктів оподаткування (збирачі чи платники податків); г) дій, що пов'язані із податковою системою; д) місць збору податків. Нерідко трапляються найменування, що характеризують процес оподаткування.

Серед праслов'янських податкових найменувань – субстантивовані прикметники; іменники та дієслова, утворені складанням основ та суфіксальним способом. Значна частина аналізованих найменувань сформована від дієслів та іменників морфологічним способом, здебільшого за допомогою суфіксів.

Отримані результати відкривають можливості для подальшого вивчення податкових найменувань, їхнього історичного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варбот Ж. Ж. Этимологизация славянской лексики и реконструкция праславянского лексического фонда // Сравнительно-историческое языкознание на современном этапе: Конф. памяти В. М. Иллич-Свитыча. 6–9 февраля 1990 г.: Тез. докл. – М., 1990. – С. 16–18.
2. Німчук В. В. Праслов'янська лексика. Лексика давньоруської мови // Історія української мови. Лексика і фразеологія. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 15–163.
3. Трубочов О. М. Про склад праслов'янського словника. Проблеми та завдання // Слов'янське мовознавство. V Міжнародний з'їзд славистів. Доповіді радянської делегації. М., 1963. – С. 159–196.

4. Білоусенко П. І. Назви податків з суфіксами -ина та -щина (-чина) в історії української мови // Відображення історії та культури народу в словотворенні / Доповіді XII Міжнародної наукової конференції зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів / П. І. Білоусенко. – К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. – С. 346–354.
5. Білоусенко П. І., Німчук В. В. Нариси з історії українського словотворення (суфікс -ина). – Запоріжжя – Ялта – Київ: ЛПКС, 2009. – 251 с.
6. Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси) / П. І. Білоусенко, І. О. Іншакова, К. А. Качайло, О. В. Меркулова, Л. М. Стівбур. – Запоріжжя – Кривий Ріг: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2010. – 480 с.
7. Цимбал Т. Я. Еволюція поняття “податок” // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – Ірпінь, 2004. – №2 (24). – С. 141–145.
8. Ярошенко Ф. Історія податків та оподаткування в Україні / Ф. О. Ярошенко, В. В. Павленко, В. П. Павленко. – К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. – 416 с.
9. Давня історія України: У 2 кн. / Толочко П. П., Козак Д. Н., Крижицький С. Д. та ін. – К. : Либідь, 1995. – Кн. 2 / Толочко П. П., Козак Д. Н., Моця О. П. та ін. – 224 с.
10. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства / за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ

- ЕСУМ Етимологічний словник української мови // [за ред. О. С. Мельничука]: у 7 т. – Т.1–6. – К. : Наукова думка, 1982–2012.
- ЭССЯ Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд. – Вып. 1–39. – М.: Наука, 1974–2014.
- Ф Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т.: пер. с нем. и дополнения О. Н. Трубачёва. – М.: Прогресс, 1986–1987.
- Berneker Berneker E. Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg, 1908–1913.

REFERENCES

1. Варбот, Жанна. “Этимологизация славянской лексики и реконструкция праславянского лексического фонда”. *Сравнительно-историческое языкознание на современном этапе: конф. памяти В. М. Иллич-Свитыча*, Москва, Февраль 6–9, 1990.
2. Німчук, Василь. Праслов'янська лексика. Лексика давньоруської мови. *Історія української мови. Лексика і фразеологія*, відп. ред. Русанівський В.М., 15–163, Київ: Наукова думка, 1983.
3. Трубочов, Олег “Про склад праслов'янського словника. Проблеми та завдання”. *Слов'янське мовознавство. V Міжнародний з'їзд славистів. Доповіді радянської делегації*, Москва, 1963.
4. Білоусенко, Петро. “Назви податків з суфіксами -ина та -щина (-чина) в історії української мови”. Доповіді XII Міжнародної наукової конференції зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів, Київ, 2010.
5. Білоусенко, Петро та Василь Німчук. *Нариси з історії українського словотворення (суфікс -ина)*. Запоріжжя – Ялта – Київ: ЛПКС, 2009.
6. Білоусенко, Петро, Ірина Іншакова, Ксенія Качайло, Оксана Меркулова та Любов Стівбур. *Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси)*. Запоріжжя – Кривий Ріг: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2010.
7. Цимбал, Тетяна. “Еволюція поняття “податок”. *Науковий вісник Національної академії ДПС України*. №2 (2004): 141–145.
8. Ярошенко, Федір, Віталій Павленко та Василь Павленко. *Історія податків та оподаткування в Україні*. Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012.
9. Толочко, Петро, Денис Козак та Олександр Моця. *Давня історія України*. У 2 кн. Кн.2. Київ.: Либідь, 1995.
10. *Словник української мови*. За ред. І. К. Білодіда. 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

CONDITIONAL SYMBOLS

- ЕСУМ *Етимологічний словник української мови*. За ред. О. С. Мельничука. 7 т. Київ: Наукова думка, 1982–2012.
- ЭССЯ *Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд*. Вып.1–39. Москва: Наука, 1974–2014.
- Ф Фасмер, Макс. *Этимологический словарь русского языка*. 4 т. Пер. с нем. О. Н. Трубачёва. Москва: Прогресс, 1986–1987.
- Berneker Berneker, Erich. *Slavisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, 1908–1913.

УДК 811.111'373.6:821.111(410+73)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “SUN” У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ США ТА АНГЛІЇ)

Розвод Е. В., аспірант

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна*

elina_rozvod@mail.ru

У статті йдеться про дослідження концепту на рівні художнього тексту. Визначено два основні типи концептів (за С. Аскольдовим-Алексєєвим): художні та пізнавальні, а також окреслено їхні основні диференційні ознаки. На прикладах англійської й американської літератур проілюстровано та проаналізовано особливості вербалізації досліджуваного концепту в художніх текстах.

Ключові слова: концепт, вербалізація, художня література, диференційні ознаки, образ, менталітет.

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА “SUN” В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ США И АНГЛИИ)

Розвод Э. В., аспирант

*Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки
пр. Воли, 13, г. Луцк, Украина*

В статье идет речь об исследовании концепта на уровне художественного текста. Определены два основных типа концептов (за С. Аскольдовым-Алексеевым): художественные и познавательные, а также указаны их основные отличительные признаки. На примерах английской и американской литературы проиллюстрированы и проанализированы особенности вербализации исследуемого концепта в художественных текстах.

Ключевые слова: концепт, вербализация, художественная литература, отличительные признаки, образ, менталитет.

VERBALIZATION OF THE CONCEPT “SUN” IN FICTION LITERATURE (BASED ON AMERICAN AND ENGLISH LITERATURE)

Rozvod E. V., Postgraduate Student

*Lesya Ukrainka Eastern European National University
Volia avenue, 13, Lutsk, Ukraine*

The article deals with the study of the concept in the literary texts. Two main types of concepts (pointed out by S. Askold-Alexejev) – artistic and cognitive – are described, their main features are described. Peculiarities of the verbalization of the researched concept are illustrated on the basis of the examples taken from English and American literature. The study of the fiction literature at the conceptual level opens prospects for understanding individual worldviews of writers from the standpoint of their national culture, national and universal values. Y. Holoborodko suggested that the investigation of a separate fiction system allows us to find general and specific features to a particular fragment. A concept in literary texts is usually implemented in images, but images are not involved in the creation of concepts. A concept must have an invariant meaning and wear a “name”, reflect a nation’s mentality, be